

Ситник Й. С.

кандидат економічних наук, доцент, докторант
Національного університету «Львівська політехніка»

Sytnyk I. S.

Associate Professor, PhD in Economics, Doctoral
Lviv Polytechnic National University

АНАЛІЗУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ЗНАННЄВИМИ АКТИВАМИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ

ANALYSIS OF APPROACHES TO MANAGING INTELLECTUAL-KNOWLEDGE ASSETS IN THE CONTEXT OF INTELLECTUALIZATION SYSTEMS MANAGEMENT ENTERPRISES

Анотація. У статті досліджено моделі, підходи та механізми, які рекомендуються для управління знаннями, інтелектуальним потенціалом, інтелектуальним капіталом та інтелектуальною власністю підприємств. Виокремлено (схематично відтворено) елементну модель формування і трансформації інтелектуально-знаннєвих активів підприємств. Систематизовано спільні та відмінні складники систем управління знаннями, інтелектуальним потенціалом, капіталом та власністю підприємств у процесі інтелектуалізації систем менеджменту.

Ключові слова: управління знаннями, інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал, інтелектуальна власність, інтелектуалізація.

Постановка проблеми. Пріоритетний за сучасних умов розвиток системи знань, зростання інтелектуального потенціалу (ІП) підприємств та використання його інтелектуального капіталу (ІК) можливі за умови ефективного управління ними у системі менеджменту підприємств. Об'єктивна закономірність такого управління виникає у зв'язку з множинними варіантами розвитку подій за досягнення прогнозованих наслідків, коли можливість здійснення очікуваного сценарію без виконання належних заходів може прямувати до нуля. Для зростання ймовірності досягнення цілей із боку менеджменту підприємств потрібні довершенні стимули й імпульси, які обмежать вплив непередбачених чинників, а отже, збільшать можливості настання бажаних подій. У теорії та практиці менеджменту впорядкований, цілеспрямований, контрольований вплив на здійснення поставлених суб'єктом управління коротко- та довгострокових завдань еволюціонував у комплексний процес управління.

У науковій думці не існує одностайного та загальноприйнятого розуміння щодо понять «управління знаннями», «управління інтелектуальним потенціалом» та «управління інтелектуальним капіталом» підприємств. Ключові розбіжності спричинені, по-перше, неоднозначною сутністю самих об'єктів управління, по-друге, зазначені категорії часто ототожнюються, оскільки є структурованими одна щодо іншої, по-третє, недослідженим залишається механізм управління стосовно зазначених споріднених категорій в одній системі менеджменту підприємств: чи це має бути одна підсистема управління, чи три відокремлені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях у сфері управління знаннями, інтелектуальним потенціалом, капіталом та власністю підприємств українськими і закордонними вченими розроблено низку теоретичних, методологічних і методичних підходів до здійснення процесів такого управління, різні принципи й методи управління. Зазначеній проблематиці при-

святили свої праці Б. Мільнер [9], І. Нонака та Х. Такеучі [11], П. Сенге [15], В. Буковіч [18], К. Вііг [19], Ю. Вовк [3], А. Наливайко [10], Л. Федулова [16], Є. Докторук [5], В. Коюда та В. Воліков [8], Т. Бойко [2], Т. Носова [12], О. Кендихов [7], О. Хілуха, О. Кузьмін, Л. Ліпич [17], А. Жарінова [6], В. Базилевич [1], Н. Гавкалова [4], А. Пухальська [13], В. Семенова [14] та ін.

У зазначених наукових працях під час автономного дослідження виділених категорій та визначенні їх термінів науковці здійснюють синтез парних базових понять: «управління» як процесу та «знань», «інтелектуального потенціалу» і «інтелектуального капіталу» як об'єктів впливу. Тому актуальним є дослідження щодо систематизації основних наукових розвідок із проблематики управління знаннями, управління інтелектуальним потенціалом та управління інтелектуальним капіталом підприємств у контексті їх впливу на процес інтелектуалізації систем менеджменту промислових підприємств.

Метою статті є аналізування підходів до управління та систематизування спільних і відмінних складників систем управління знаннями, інтелектуальним потенціалом, капіталом та власністю підприємств у процесі інтелектуалізації їхніх систем менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим напрямом розвитку модерних систем менеджменту підприємств у контексті розвитку їх інтелектуального складника є формування підсистем управління знаннями (УЗ) та ІП підприємств.

Під час дослідження поняття «управління знаннями» Ю. Вовк визначає цю категорію як процес, що є послідовністю певних взаємопов'язаних дій, спрямованих на надання знанням додаткової управлінської цінності, та визначено послідовність етапів процесу управління знаннями [3, с. 15–20].

Аналіз наукових джерел [3; 9; 10; 15; 16; 18; 19] дає змогу виокремити декілька різних концептуальних моделей УЗ. Так, І. Нонака та Х. Такеучі [11] запропонували

чотирьохстадійну модель УЗ, яка передбачає систему передавання знань між стадіями: соціалізація, екстерналізація (трансформації неформалізованих знань у формалізовані), комбінація (перехід формалізованих знань у формалізовані), інтерналізація (перехід формалізованих знань у неформалізовані, наприклад у вигляді нового досвіду) на трьох рівнях соціальної агрегації, зокрема індивіда, групи, контексту. Зазначена модель репрезентує спіралеподібний рух поширення знань від індивіда до системи (колективу), через процес їх перетворення із неявних (набуті навиків, досвід) у явні, коли застосовуються своєрідні моделі, загальноприйняті концепції і методи. Модель УЗ, розроблена К. Віггом [19], теж ґрунтується на чотирьох ключових складниках: створення і застосування знань у технологіях та процесах виробництва; системні дослідження знань; оцінювання знань для кожного виду економічної діяльності; активне УЗ протягом усього життєвого циклу товару та інновацій.

Протилежною до цієї моделі, вважаємо, є модель УЗ П. Сенге [15], в основу якої покладено концепцію організації, що навчається. Зазначена модель фокусується на п'яти уміннях підприємства, а саме: навиках удосконалення особистості; інтелектуальних моделях; корпоративному баченні; груповій стратегії; системному мисленні. Серед українських дослідників варто виокремити науковий доробок Ю. Вовка [3, с. 343–352], що запропонував модель УЗ, в якій звернув увагу чотири основні аспекти УЗ вітчизняних підприємств з урахуванням специфіки їх діяльності: технології (управління документообігом, засоби для організування спільної праці, корпоративні портали знань, системи підтримки прийняття рішень), інфраструктуру (структура, бізнес-процеси), культуру (усвідомлення ролі носія знань, створення умов для обміну знаннями) та інформаційне забезпечення (домени, джерела, типи, засоби накопичення та оновлення знань).

Загалом науковці виокремлюють такі ключові підсистеми УЗ, як: формування знань, поширення знань, зберігання знань, використання знань.

У наукових працях Є. Докторука [5] запропоновано концептуальні засади системи управління ІІ підприємства, загальними принципами створення якої є: органічне поєднання інтелектуальних і матеріальних активів для досягнення стійких конкурентних переваг на ринку; планомірне підвищення інтелектуального рівня персоналу підприємства на основі професійного навчання в контексті УЗ і визначення ключових компетенцій; застосування засад організаційної культури та впровадження їх для реалізації соціально-економічного механізму ефективного менеджменту персоналу; технологічне та інформаційне забезпечення розумової праці персоналу, який зайнятий створенням і реалізацією інноваційних ідей у практичну площину. Розроблена автором концептуальна модель системи управління ІІ репрезентує сукупність впливів на процес формування і розвитку ІІ через такі підсистеми: 1) керуючу частину, що включає вироблення і реалізацію цілеспрямованих впливів на об'єкт для досягнення поставленої мети на основі: умов реалізації, принципів, інституційної підсистеми, підсистеми УЗ, підсистеми організаційних змін, підсистеми управління ІВ, підсистему вироблення управлінських рішень; 2) моніторингову частину для контролю зміни параметрів системи і базу знань про ІІ та фактори, що його формують [5, с. 11].

Зауважимо, що в запропонованій концептуальній моделі управління ІІ автор некоректно включив підсистему управління ІВ до структурних складників системи управління ІІ підприємства, адже загальноприйнятним у

контексті досліджуваної проблематики є розуміння, що ІВ є результатом ефективного використання ІК підприємства і не може бути «підсистемою» управління потенціалом, який є проміжним етапом на шляху до отримання ІК та власності.

В. Коюда та В. Волюков визначають систему управління ІІ підприємства як сукупність усіх елементів, підсистем і комунікацій між ними, а також процесів, що забезпечують задане функціонування підприємства та його подальший розвиток. Процес управління ІІ є сукупністю взаємозалежних та взаємопов'язаних етапів, що зумовлює його здійснення на основі принципів системного підходу, та включає: суб'єкт управління (керуючу систему); об'єкт управління (керовану систему), яка містить контрольовані і коригуючі параметри; ІІ, який здійснює прямий і зворотній вплив на керуючу і керовану системи [8, с. 60].

Досліджуючи систему управління ІІ підприємства, Т. Бойко пропонує концептуальну модель, яка формує базові передумови для досягнення стратегічних намірів підприємства. Розглядаючи зазначену категорію як цілісну систему, у розробленій моделі виокремлено ключові її елементи: мету, об'єкт і суб'єкт, принципи, функції та методи. Так, за інтерпретацією автора, мета управління ІІ виходить із місії підприємства загалом і цілей управління потенціалом зокрема. Конкретизуючи об'єкт менеджменту як підсистему, на яку здійснюватиметься вплив керуючої підсистеми, виокремлено такі його структурні складники: сукупність інтелектуальних ресурсів; сукупність можливостей інтелектуальних ресурсів до генерування грошового потоку через участь у створенні та реалізації готового продукту; процес вивільнення можливостей під час споживання та використання ресурсів. Своєю чергою, суб'єкт управління (є традиційним елементом системи управління (кадровим апаратом) для сприяння досягненню результатів виконує основні функції: планування, організування, мотивування та контролювання. Водночас реалізація вказаних функцій здійснюється основними методами: економічними, соціально-психологічними та організаційними. Чітка взаємодія основних елементів управління, на думку дослідниці, зможе забезпечити високу ефективність відтворення, споживання та розвитку ІІ [2, с. 58–72].

На нашу думку, серед недоліків запропонованої концептуальної моделі управління ІІ підприємства можна виділити такі: використання лише традиційних методів і функцій управління щодо об'єкта, незважаючи на те, що ІІ – це специфічний потенціал який потребує застосування інноваційних та інтелектомістких методів; суб'єкт управління залишається чинний, традиційним кадровий апарат, який теж потребує процесу інтелектуалізації.

Узагальнюючи чинні наукові підходи до управління ІІ торговельного підприємства, Т. Носова [12, с. 18–22] радить модель управління ІІ на основі ситуаційно-орієнтованого підходу. Базовим складником зазначеної моделі дослідниця визначає тетрацентричне ядро ІІ, а саме управління пропонує здійснювати в двох площинах: площині мікросередовища, де визначаються незалежні ймовірні множини розвитку системи управління ІІ та можливість досягнення цільового стану за рахунок зменшення інтелектуального резерву і макросередовища, яке визначає можливість орієнтованого розвитку ІІ на основі впливу ряду ключових факторів, зокрема ресурсів; компетенцій; етапу розвитку підприємства; процесу організування торгово-технологічного процесу; корпоративної моделі внутрішніх бізнес-процесів. Також автор запропонувала концептуальну модель системи управління ІІ торговельного підприємства, яка ґрунтується на інтеграції

трьох управлінських платформ: теоретико-методологічної, інструментально-діагностичної, стратегічної.

Зауважимо, що запропонована Т. Носовою модель системи управління ІІІ торговельного підприємства має добре сформульовані категорії менеджменту та послідовні етапи процесу щодо об'єкта управління. Однак у зазначеній моделі є нечітко визначений об'єкт управління, а також критерії, орієнтовані лише на професійно-управлінський рівень персоналу і не дають змоги оцінити ефективність організаційно-структурних здобутків від управління ІІІ.

Ефективне управління ІІІ підприємств є передумовою формування і забезпечення відтворення їх інтелектуального капіталу (ІК).

О. Кендюхов розробив методологію формування механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства [7, с. 66–151], відповідно до якої сформулював таке визначення цього механізму: організаційно-економічний механізм управління ІК підприємства являє собою саморегулюючу систему елементів управління (суб'єктів управління, цілей, функцій, структури управління, методів управління ІК, мотиваційного механізму інтелектуальної праці, критеріїв та методів оцінки ефективності управління ІК) та об'єктів управління (типів та видів ІК), в якій відбувається цілеспрямоване перетворення впливу елементів управління на необхідний стан або реакцію ІК і яка має вхідні впливи у формі зовнішніх вимог і вихідну реакцію у вигляді результатів використання і відтворення ІК.

Розроблений автором організаційно-економічний механізм управління ІК поєднує в єдину систему суб'єкт, об'єкт управління, проміжний і кінцевий результати функціонування механізму, а також важливим є факт, що цей механізм управління є не тільки економічною, але й соціальною системою, яка поєднує в єдиний соціальний організм людей, що володіють як здатністю до інтелектуальної праці, так і засобами виробництва у вигляді своїх знань [7, с. 80].

Серед розроблених науковцями концепцій управління ІК варто виділити концептуальні засади управління ІК машинобудівних підприємств [17, с. 34–40]. Автори вважають, що найбільш доцільним для використання в управлінні ІК підприємств є системний і процесний підходи, згідно з якими управління ІК розглядають як конкретну функцію, реалізація якої відбувається через принципи, загальні функції, методи та управлінські рішення, що виступають вихідними положеннями побудови такої системи, враховують ієрархічні рівні підприємства як економічної системи і варіанти взаємодії з суб'єктами зовнішнього та внутрішнього середовища під час формування та розвитку інтелекту персоналу та його трансформації в продукти інтелектуальної діяльності. Запропонована система управління має такий алгоритм: керувальна система здійснює вплив на керовану систему через принципи – вихідні теоретичні положення управління ІК; чинники – рушійні сили процесу управління ІК машинобудівних підприємств; функції – види управлінської діяльності, які формують способи управлінського впливу на ІК машинобудівних підприємств; методи – способи впливу керувальної системи на керовану; управлінські рішення – формалізовані методи менеджменту, за допомогою якого керувальна система підприємства впливає на керовану [17, с. 36].

У праці А. Жариної досліджено обґрунтування вибору критеріїв ефективності системи управління інтелектуальними активами [6].

Безумовно, запропоновані науковцями концептуальні засади та організаційно-економічні механізми управління ІК розкривають системне розуміння проблематики, кон-

кретизують прикладні аспекти її вирішення для підприємств різних видів економічної діяльності та заслуговують на позитивну оцінку. Водночас зазначені наукові доробки не дають відповіді на питання щодо напрямів, критеріїв здійснення трансформаційних і якісних змін у самих системах менеджменту підприємств, що повинні відбуватися на проміжних етапах управління ІК, адже управління ІК, окрім забезпечення ефективного використання, відтворення і розвитку ІК підприємств, повинно суттєво впливати на здійснення самого процесу управління, формувати нові інтелектуально-інноваційні методи, специфічні функції та інструментарій менеджменту тощо.

Питання управління інтелектуальною власністю (ІВ), дослідження стану управління ІВ на машинобудівних підприємствах висвітлено у низці наукових праць В. Базилевича, Н. Гавкалової, А. Пухальської [1; 4; 13].

А. Пухальська [13, с. 128–134] обґрунтовує складники механізму управління ІВ підприємств машинобудівної галузі, зокрема такі: суб'єкти управління (керівники підприємства, патентних підрозділів, цехів, дільниць, бригад, інженерно-технічні працівники); об'єкти (інтелектуальної власності, науково-технічний потенціал, інноваційний розвиток); методи (формування умов створення інноваційно-конкурентних об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ), стимулювання інноваційної діяльності, охорона та захист створених ОІВ, створення умов комерціалізації ОІВ); інструменти (пріоритети: стимулювання створення, використання і охорона ОІВ, збалансування інтересів і зацікавленість суб'єктів управління, залучення ОІВ у господарську діяльність; вимоги: формування систем обліку, оцінювання і моніторинг ОІВ, розподіл прав між учасниками, що створюють ОІВ, захист результатів інтелектуальної діяльності, інформаційне забезпечення та економічна доцільність діяльності).

У статті В. Семенової [14, с. 145–149] виділено етапи управління формуванням ІВ підприємств на засадах процесно-орієнтованого підходу, а саме: 1) визначення мети процесу формування ІВ; 2) призначення «власника» процесу; 3) планування ресурсів, необхідних для забезпечення реалізації процесу формування ІВ; 4) визначення взаємозв'язків та взаємодій з іншими процесами на підприємстві; 5) регламентація процесів та розроблення супровідної документації; 6) визначення системи показників ефективності реалізації процесу формування ІВ; 7) розроблення графіка контрольних заходів; 8) аналіз відхилень показників від запланованого рівня; 9) формування системи заходів для подальшого вдосконалення процесу формування ІВ.

Отже, результати наукових досліджень свідчать, що науковці комплексно розглядали проблематику інтелектуально-знаннєвого складника розвитку підприємств за такими напрямками, як: формування стратегій і тактики управління ІК; концептуальні основи сучасної теорії людського капіталу; сутність УЗ та ІІІ; багатоаспектні процеси інтелектуалізації, соціалізації та гуманізації економічного зростання. Під час визначення категорійного апарату та формування алгоритмів процесу УЗ, ІІІ, ІК та ІВ учені враховують такі основні аспекти: конкретизацію об'єкта управління; принципи, функції та методи управління; специфіку формування складників об'єкта управління; особливості процесу прийняття управлінських рішень; орієнтування на визначені цілі довгострокового розвитку, а також комплексність заходів для їх досягнення.

Проведене розгорнуте аналізування чинних наукових доробків у сфері розвитку інтелектуального складника підприємств підтверджує нашу гіпотезу про те, що пер-

шоджерелом розвитку підприємств в умовах сьогодення є інтелектуальні ресурси, які у переважній більшості сконцентровані у знаннях, досвіді, вміннях, мисленні та креативності інтелектуалів. А послідовне формування, відтворення та використання таких економічних категорій, як система знань, ІП, ІК та ІВ у межах підприємств, вимагає від їх систем менеджменту адекватного процесу інтелектуалізації.

Наукова розвідка та авторське розуміння вищезазначених процесів дає змогу виокремити (схематично відтворити) елементну модель формування і трансформації інтелектуально-знанневих активів підприємств (рис. 1).

Так, створення системи знань підприємств відбувається в процесі взаємодії індивідуалізованих знань, умінь, досвіду, творчого підходу і доброї волі інтелектуалів та якісних управлінських дій щодо розвитку в системі менеджменту новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і забезпечення надходження, поширення потрібної та достовірної інформації із зовнішніх та внутрішніх джерел.

Формування ІП підприємств здійснюється через механізм, який забезпечує взаємодію особистісних і загальноорганізаційних інтелекто-знанневих ресурсів в умовах сприятливого внутрішнього середовища та динамічної

Таблиця 1

Спільні та відмінні складові елементи підсистем управління підприємств

Процес управління		Підсистеми управління			
		Управління знаннями	Управління інтелектуальним потенціалом	Управління інтелектуальним капіталом	Управління інтелектуальною власністю
Суб'єкт управління	Управлінські підрозд.	+	+	+	+
	Лінійні менеджери	+	+	+	+
	Самоменеджмент інтелектуалів	+	+	+	-
	Власники	-	-	+	+
Об'єкт управління	Складники знань	+	+	+	-
	навики, вміння, досвід компетенції, творчість	+	+	+	-
	Складники ІП	-	+	-	-
	Складники ІК	-	-	+	-
	Складники ІВ	-	-	-	+
	Процеси залучення	+	+	+	+
	Процеси формування (інвестування)	+	+	+	+
	Процеси розповсюдж.	+	-	-	-
	Процеси трансферу	+	+	+	+
	Процеси збереження і захисту	+	+	+	+
	Процеси використання	+	+	+	+
	Процеси моніторингу і оцінювання	+	+	+	+
	Процеси оновлення	+	+	+	+
	Процеси комерціалізації	+	-	+	+
Функції управління	Загальні	+	+	+	+
	Специфічні:				
	- інформац.-аналітична	+	+	-	-
	- дослідницька	-	+	+	-
	- креативно-інноваційна	+	+	+	-
- розроблення стратегії і планів формування	+	+	+	-	
Методи управління	Адміністративні	+	+	+	+
	Економічні	+	+	+	+
	Соціально-психологічні	+	+	+	-
	Правові	-	-	+	+
	Специфічні	+	+	-	-
Критерії ефективності	Загальної діяльн. п-ва:				
	- рентабельн. діяльн.				
	- рентабельн. інновац. діяльн.				
	- рентабельн. інформ. діяльн.	+	+	+	+
	Конкретні:				
	- коефіцієнт якості знань	+	+	-	-
	- використ. і відтворен. персоналізованого ІК	-	-	+	-
	- ефектив. людськ. ресурс.	-	+	-	-
- ефект. взаємод. управлін.	-	+	-	-	

(+) – спільні складові елементи; (-) – відмінні складові елементи

Джерело: сформовано автором

інтелектуальної й управлінської активності, трансформує їх у креативні управлінські, наукові, операційно-технологічні, продуктові та соціально-культурні рішення.

Перетворення ІІ в ІК відбувається в процесі формування та відтворення останнього. Цей процес залежить від взаємовпливу внутрішніх і зовнішніх факторів та якості ідентифікованого та сформованого ІІ, що трансформується із форми ідей та концепцій, генерованих працівниками, через різні виробничо-господарські та управлінські процеси у прикладні надбання (інноваційні ринкові продукти), які можуть бути комерціалізовані.

Завершальним етапом є визначення об'єктів інтелектуальної власності, які внаслідок юридичного закріплення можна чітко виокремити, ідентифікувати та використовувати як конкурентну перевагу або ринковий продукт.

Підсумовуючи проаналізовані наукові праці в межах запропонованих системного, процесного та інших підходів за проблемою дослідження, здобуємо підстави виокремити і систематизувати спільні та відмінні складники систем управління знаннями, інтелектуальним потенціалом, капіталом та власністю підприємств (табл. 1).

Зауважимо, що різними науковцями під час формування підсистем УЗ, ІІ, ІК та ІВ підприємств у системах менеджменту, а також визначення етапів такого управління застосовується багато тотожних алгоритмів управлінського процесу. Проведений аналіз складових елементів зазначених підсистем управління підприємств показує, що в розрізі запропонованих дослідниками суб'єктів управ-

ління, загальних принципів, функцій та методів управління щодо впливу на об'єкт управління, їх ідентичність становить понад 90%. Ключові відмінності серед складників управлінського процесу зафіксовано у застосуванні специфічних (конкретних) принципів і функцій управління та критеріїв оцінювання ефективності управлінських дій на локальному та загальному рівнях діяльності підприємства.

Стосовно складників об'єкта управління, то аналізування у цьому аспекті дає змогу виокремити такі основні спільні та відмінні ознаки: по-перше, однаковими для більшості підсистем із позицій управлінських дій є процеси трансформації інтелектуальних активів (формування, трансфер, збереження,

використання, моніторинг, аналізування); по-друге, відмінними з позицій управлінського впливу є елементний склад інтелектуальних активів, і це природно, адже вони перебувають на різних стадіях свого формування та знаходяться у певній структурній залежності.

Висновки. У контексті процесу інтелектуалізації систем менеджменту промислових підприємств пропонуємо об'єднати різні, виокремлені дослідниками як самостійні, підсистеми управління (знаннями, інтелектуальним потенціалом і капіталом, інтелектуальною власністю, креативністю, талантами, людським капіталом тощо) в єдину підсистему «управління інтелектуально-знаними активами підприємства» у системі менеджменту. Підходи та особливості формування такої підсистеми буде розглянуто у подальших дослідженнях.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку / В.Д. Базилевич, В.В. Ільїн. – К. : Знання, 2008. – 687 с.
2. Бойко Т.Л. Управління інтелектуальним потенціалом підприємств (за матеріалами телекомунікаційних підприємств України) : дис. ... к. е. н. : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Т.Л. Бойко. – Київ, 2015. – 251 с.
3. Вовк Ю.Я. Процес управління знаннями підприємства та його особливості / Ю.Я. Вовк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.17. – С. 343–352.
4. Гавкалова Н.Л. Особливості управління інтелектуальною власністю в умовах економіки знань : [монографія] / Н.Л. Гавкалова, А.В. Чистякова. – Х. : ХНЕУ, 2013. – 192 с.
5. Докторук Є.В. Інтелектуальний потенціал промислових підприємств: проблеми та перспективи використання / Є.В. Докторук // Економіст. – 2009. – № 7. – С. 40–44.
6. Жарінова А.Г. Обґрунтування і вибір критеріїв ефективності системи управління інтелектуальними активами в Україні / А.Г. Жарінова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 12(126). – С. 91–101.
7. Кендюхов О.В. Ефективне управління інтелектуальним капіталом : [монографія] / О.В. Кендюхов. – Донецьк : До-НУЕП, 2008. – 363 с.
8. Коюда В.О. Інтелектуальний потенціал підприємства : [монографія] / В.О. Коюда, В.В. Воліков. – Х. : ХНЕУ, 2014. – 336 с.
9. Мильнер Б.З. Управление знаниями : [монографія] / Б.З. Мильнер. – М. : ИНФРА-М, 2013. – 259 с.
10. Наливайко А.П. Стратегічне управління знаннями підприємства : монографія / А.П. Наливайко О.М. Гребешкова, Л.П. Батенко [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2014. – 445 с.
11. Нонака И. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах / И. Нонака, Х. Такеучи ; пер. с англ. А. Трактинского. – М. : Олимп_Бизнес, 2011. – 384 с.
12. Носова Т.І. Управління інтелектуальним потенціалом торговельних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Т.І. Носова ; Харків. держ. ун-т. харчув. і торгів. – Харків, 2016. – 24 с.
13. Пухальська А.П. Механізм управління інтелектуальною власністю підприємств машинобудівної галузі / А.П. Пухальська // Бізнес Інформ. – 2013. – № 2. – С. 128–134.
14. Семенова В.Г. Етапи управління інтелектуальною власністю підприємств на засадах процесного підходу / В.Г. Семенова // Бізнес Інформ. – 2015. – № 6. – С. 145–149.
15. Сенге П. Пятая дисциплина: искусство и практика обучающейся организации / П. Сенге ; пер. с англ. – М. : Олимп_Бизнес, 2011. – 448 с.
16. Федулова Л.І. Економіка знань : [підручник] / Л.І. Федулова. – К. : Інститут економіки прогнозування, 2009. – 600 с.
17. Хілуха О.А. Управління інтелектуальним капіталом машинобудівних підприємств: теоретичні та прикладні положення : [монографія] / О.А. Хілуха, О.С. Кузьмін, Л.Г. Ліпич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 200 с.
18. Bukowitz W. The Knowledge Management Fieldbook. Upper Saddle River / W. Bukowitz, R. Williams. — N.J.: Financial Times, Prentice Hall, 1999.
19. Wiig K. Knowledge Management: An Introduction and Perspective / K. Wiig // Journal of Knowledge Management. – 1997. – Vol. 1. – P. 6–14.

Аннотация. В статье исследованы модели, подходы и механизмы, которые рекомендуются для управления знаниями, интеллектуальным потенциалом, интеллектуальным капиталом и интеллектуальной собственностью предприятий. Выделена (схематически воспроизведена) элементная модель формирования и трансформации интеллектуально-знаниевых активов предприятий. Систематизированы общие и различные составляющие систем управления знаниями, интеллектуальным потенциалом, капиталом и собственностью предприятий в процессе интеллектуализации систем менеджмента.

Ключевые слова: управление знаниями, интеллектуальный потенциал, интеллектуальный капитал, интеллектуальная собственность, интеллектуализация.

Summary. In the article the model approaches and mechanisms that are recommended for knowledge management, intellectual potential, intellectual capital and intellectual property enterprises. Thesis there is determined (schematically reproduced) element model of forming and transformation intellectual-knowledge of assets of enterprises. Systematized common and different components of systems knowledge management, intellectual potential, capital and property enterprises in the process of intellectualization management systems.

Key words: knowledges management, intellectual potential, intellectual capital, intellectual property, intellectualization.